

УДК 091(045)

К. С. Гончаренко

ОБГРУНТУВАННЯ СПЕЦИФІКИ ТЯГЛОСТІ ФІЛОСОФСЬКОГО ПРОЦЕСУ В МЕЖАХ ОПОЗИЦІЇ МОДЕРН-ПОСТМОДЕРН

Київський національний лінгвістичний університет;
e-mail: liudmyla.komisar@knl.uu.edu.ua

Анотація. У статті відслідковуються та аналізуються «відмінності» між філософією модерну та постмодерну, які укорінилися в критичній літературі щодо постмодерної філософії як «фундаментальні». Доводиться, що за визначальну рису модерної філософії, на протизвагу постмодерну, береться спрямованість до формування цілісної, загальної філософської теорії, що претендує на істину і єдино вірний та науково обґрунтований погляд на реальність. Встановлюється, що сучасність елімінує цей підхід, розкодовує сенси маніфесту про всеосяжність і винятковість модерну, підтверджуючи цим вихід філософського знання на інший рівень, що виражається в постмодерному баченні: якісно новий рівень зі збереженням досягнень минулого, через подолання попередньої форми, але з максимальним обмеженням її значення. Також, у статті обґрунтовується думка, що надмірне надання значущості модерну, виправдання його постулатів – це інфантильна віра в те, що людський розум має цілковиту можливість пізнати світ як таке собі «цїле», що може підкорятися якимось певним законам та правилам, що вже принципово є неможливим у сучасних умовах.

Ключові слова: пре-модерн, модерн, пост-модерн, сучасність, сьогоднішня.

Вступ

«Сучасність» – це історія та знання не того, що відбувається в сьогоднішній та сприймається безпосередньо чи мало місце у минулому, а того, що проживається та відрефлексовується через «відсторонену причетність» до тут-і-зараз. Сучасність орієнтує філософа на покоління, з яким він стикається, співіснує, з-поміж якого намагається знайти своє специфічне місце та тиск якого гостро відчуває. Саме тому Джорджо Агамбен звертає увагу на те, що задля осмислення всіх процесів та явищ, які будуть визначати сучасність, філософ завжди має залишатися дещо осторонь. Ні, він не з минулої епохи, не ангажований усталеними та укоріненими в традицію вченнями, але він не збігається зі своїм часом повністю, не йде в ногу з його вимогами та не є актуальним. Він не занурений у жоден із «маятників», що розхитується під тиском своїх прихильників. І саме завдяки такому розриву і анахронізму, він більше за інших здатний сприймати і вловлювати свій час, і, відповідно, здатен аналізувати процеси, бачити закономірності тощо. Бути сучасником – це означає мати унікальні відносини зі своїм часом, що з'єднують із ним і разом із тим, від нього дистанціюють; це є відносини з часом, які з'єднуються з ним через невідповідність і анахронізм. «Той, хто занадто сильно збігається з епохою, хто всіма фібрами з нею сплітається, – не сучасник, хоч би й через те, що тісні відносини роблять його нездатним бачити її такою, яка вона є, не дають можливості повністю зосередити на ній свій погляд» (Агамбен 2012, 47). Власне, тому сучасні філософи дещо стороняться підходу модерністів, які були зануреними в певну сферу, а, відповідно, всі їхні рефлексії носили забарвлення ангажованої позицією, обстоюваною ідеєю etc.

Головний аргумент, який можна навести на користь такого розуміння сучасності, є принципова неможливість занурення в будь-що без майже фанатичної віри в те, до чого ти причетний, оскільки відсутнє достеменне знання про сутність процесів та явищ; стерлися всі межі та відмінності, залишивши лише

ідентифікацію «з-поміж», або висловлюючись мовою постмодерністів, «посеред», «у проміжку». В епоху постмодерну, що і виступає свого роду сучасністю, існує безмежна кількість усіляких визначень та інтерпретацій модерної філософської традиції. Множинність підходів до визначення поняття «модерн», до визначення значущості цієї епохи і того багажу філософської думки, що він привніс. Але специфіка полягає в тому, що сучасні мислителі не схильні шукати обґрунтування в одностайності чи співвіднесенні всього запасу та багажу узгодженості єдності думок: бо сучасність передбачає інваріант точок зору – кожен може говорити «від імені» школи, до якої належить, «з позиції» власних поглядів, «у статусі» чи відірваності від якихось початкових установок, пропонує тим же модерном. У цьому є сенс, принаймні з позиції того, що за такого підходу з'являється змога осмислення дійсності, а не постійного обстоювання доведення того, який же з методів чи яка з філософій є «кращою».

Мета дослідження полягає в тому, щоб виділити окремі аспекти, завдяки яким можна зробити спробу обґрунтування тягlosti філософського процесу в межах вічної опозиції Модерн-Постмодерн.

Методологія дослідження

Для того, щоб показати, що епоха модерну і сам Модерн у чистому вигляді не є для сучасності, що перебуває в статусі Постмодерну, порожнім ярликом, який може бути навішаний на будь-яку «бляшану банку», (на зміну якої завжди знайдеться інша), варто розглянути деякі сучасні позиції та підходи до явища «модерну»; а також вибірково звернути увагу на те, як сучасністю інтерпретуються деякі питання, що мали місце у філософії модерну, що теж указують на тягlostь філософського процесу. З іншого боку, пам'ятаючи про специфіку постмодерної філософії, варто звернути увагу на те, що вона не схильна до того, аби «вшанувати» та на основі цього цінувати будь-які традиційні здобутки. Власне, тому тягlostь можна відслідковувати лише завдяки концепту-

альності окремих вчень, що реактуалізуючись є корисними для сьогодення.

Результати

Насамперед, звернемося до позиції П. Козловскі (Козловскі, 1995). За вихідну точку цей мислитель бере те, що сучасність має, головною особливістю, схильність до вираження основних установок саме сучасного суспільства, сучасного «реального» світу. Квінтесенцією духу сучасності є те, що вона, будучи комплексно-ідейною течією (іноді категоричною), не сприймає раніше усталених уявлень про світ і людину. Кардинального відкидання попередньої, зокрема, модерної традиції, немає. Але є установка на «переінтерпретацію» як реінтерпретацію модерної спадщини, у такий спосіб, щоб вона стала зручним і прийнятним для сучасного світу вченням, а, відповідно, ціннісно-значимим (таким, що дає користь при вивченні явищ притаманних сучасності). Модерну філософію сучасність намагається переформатувати так, щоб вона зі статусу мертвого «навчання-вантаж» перетворилася на дієво-практичну філософію, пристосовану до запитів сучасності. Інакше сучасність «модерн» не цікавить.

Визначення того, що є «модерном», як завжди є неоднозначними (більше того, існують якісь неузгоджені позиції щодо розведення понять «модерн» та «модернізм»; деякі дослідники цього питання вважають дане розведення лише «затуманюванням»). До прикладу, в межах встановлення поняття «модерну» Ю. Габермас за «нуль-інстанцію» приймає проєкцію термінологічної варіативності. Отже, термін поняття «modern» несе на собі відбиток кількох смислових навантажень. В одному з перших випадків ми можемо пояснити «модерн», продублюючи його безпосередній переклад, а саме «модерн», як те, що відповідає сучасному (те, що відповідає на запит часу) і об'єднує певне коло культурних явищ. У найвужчому сенсі під модерном розуміється художньо-літературний рух кінця ХІХ – початку ХХ ст., який можна назвати *pre-modernity* (пре-модерн).

П. Козловскі починає свої міркування з того, що розглядає «модерн» в оптиці двох площин. Перша – модерн як період в історико-філософському розвитку, бо після нього логічно слідує сучасна епоха постмодерну, друга – «модерн» як самосвідомість культури в епоху Нового часу (зокрема на історичному етапі ХVІІ-ХVІІІ ст.). Претензія на «модерн» в історичному плані починається з розгляду філософсько-наукового світогляду під «особливим кутом нахилу», що називається «модернізмом» і уособлюється певним колом персоналій (що символізують цей період): Р. Декарт, Дж. Локк, Д. Юм, та ін. Як би парадоксально це не звучало, але епоху (зрозуміло, модерну), яку навіть із точки зору сучасного обивателя, можна було б охрестити «епохою тотального незнання» («Я знаю те, що «Я» нічого не знаю»), все ж таки, за своєю сутністю головною установкою мала претензійність на абсолютне знання. На нашу думку, ця інфантильна віра в те, що людський розум має цілковиту можливість пізнати світ як таке собі «Ціле», як єдину «Систему», що може підкоритися якимсь певним законам (і це все з наполегливою вірою в те, що є певні головні закони природи та суспільства, завдяки

яким може відбуватися перетворення всього на краще), переважає через упертість створити «закриту-мертву-нежиттєздатну». Але структуру, що відповідає б на собою створені, і собою ж поставлені, питання, щоб уникнути допущення будь-якого філософського «свавілля», що могло постулювати мислення, позбуте комплексів. Отже, «модернізм» керується спрямованістю на «абсолютне знання», яке у якийсь «магічний» спосіб може бути втіленим у реальності. Говорячи словами А. Бадью (Бадью 1989), філософія модерну накладає «шви» через приписування істин, що є цілковитою ануляцією руху до будь-якого перехідного режиму. Подібна філософія відбувається у стихії свого власного возвеличення, а, водночас, і придушення (на користь самої процедури «накладання шву», «пришивання»).

Постмодерн, маючи за початкову установку ідею критики та ідейне «знищення» подібної позиції (позиції спільних ідей та ефемерних метафізичних «баз» і «надбудов», що намагаються створити рамки та вписати в них, уже на той момент, досить теоретизовану реальність). Він роздроблює на «дрібні шматочки» брилу модерної думки, щоб залишити плацдарм думкам та ідеям, відкритим для нових питань та відповідей (бо, як говорив Ж. Дерріда, модерна філософія схожа на «безпритульного», який сам ставить питання і дає на них остаточні відповіді, до яких повертатися більше «не прийнято»).

Власне, у своїх дослідженнях щодо питання «модерну» П. Козловскі приходять до висновків, що, можливо, не варто звинувачувати модерн у вищезгаданих «грішках», бо спроба створення ідеальних конструктів людським розумом виникає не обов'язково тільки з приходом класичного розумізму. П. Козловскі звертається до «першовідкривача» – «зразка» (з його точки зору) мислителя, що перший підносить ідеальне над реальним, а саме до Піфагора. Віра у якісь вічні і досконалі істини розуму, що здатні вплинути на реальність, визначила розвиток архітектонічного спорудження модерної традиції, тим самим взявши курс на постмодерн як здатність вивести філософію з тупикового стану. В одній зі своїх робіт Ж. Дерріда говорить про те, що розум, який намагається осягнути абсолютне знання, виступає в ролі тирана. І все, на що він може розраховувати, - на можливість бути знищеним: розмовляючи з китайським громадянином, єдино можливим способом вдати, що ти володієш китайською мовою, є звернення до цього самого громадянина по-китайськи. Відповідно, розмовляти з Розумом його мовою можливо, тільки вдаючи, що ти прикидаєшся, ніби маєш уявлення про нього та бажаєш його збагнути, хоча справжньою метою є вбивство тиранічного розуму.

Якщо розглядати другу позицію щодо того, що модерн є і певною світоглядною позицією, то, в першу чергу, варто зауважити, що в цьому напрямку модерн будувався як якась установка на подолання всього попереднього (все формується за принципом *à la* «світле» Відродження щодо «темного» Середньовіччя). Отже, на сходах просування філософії, Новий час у своїй «модерній подобі» був сходиною вище, стосовно минулого. У цьому ключі термінологічна розмальовка відіграє роль розстановки пріоритетів, що несе навантаження пріоритетності «сьогодення»

як модерного щодо минулого, як пре-модерного (не-до-модерного, тобто «не зовсім» чи «зовсім-не» модерного), що має бути заміщеним, оскільки за своєю сутністю підлягає заміні. Позитивним моментом даного підходу до визначення «модерн» є те, що, будучи орієнтованим на «зміну минулого» та на усунення обману філософії, модерн теоретично (з чим, у принципі, не склалося на практиці) допускає свою «прохідність» і враховує можливість «чогось» нового собі на заміну, постулюючи у майбутньому себе в ролі фундаменту. Хоча це є тільки теоретично можливим: сучасні мислителі, щоб не поринути в абсолютизм модерної традиції, за прикладом Ж. Дельоза чи М. Фуко, керуючись попереднім загально досліджень у галузі історії філософії, привчаються до вмілого орудування «ніцшеанським молотом» аби, за римською установою, «не залишити каменю на камені» від претензійного фундаменталізму Нового часу.

Як визначалося на початку цієї роботи, сучасність є схильною до інтерпретації модерної традиції, виходячи з позиції філософа, школи, до якої він належить, або з позиції інших установок, якими він керується. П. Козловські (Козловські 1995, 87), будучи «християнсько-забарвленим» мислителем, говорить також про «широке» розуміння терміну «модерн». Ще в епоху пізньої античності, з першими зародженнями християнства для того, щоб відокремити «християн» від «язичників», узвичаєними були два поняття «moderni» для визначення християн і «antiqui» для вираження сутності язичників. П. Козловські, у своїх дослідженнях поєднує поняття «сучасний» і «християнський», і розглядає їх як синоніми.

Також для визначення того, що таке «модерн», слід звернутися до поглядів представника соціально-політичного спрямування – мислителя, який не визнавав «провальної дискредитації» «проекту модерну», що так і не сприйняв повною мірою постмодерн (хоч і виявився включеним до нього дискурсу), саме позицію Ю. Габермаса (Габермас 2003). Даний філософ (у кращому зі стилів модерної думки, тобто у витриманому, як методологічно, так і ідейно) промальовує структуру найбільш характерних особливостей властивих даному періоду філософської думки (те, що, наприклад, для Ж. Дерріди є пороками філософської думки).

Як було зазначено вище, Ю. Габермас зупиняється на тому, що модерна традиція всіляко прагне створити картину світу з претензією на універсальність і, водночас, з явною спробою звести всю множинність та варіативність реальності до єдиної системи, що могло б повністю зійти за міцний фундамент та основу. Він подає «страву» під назвою «модерн» під їстівним соусом: пріоритетність «справжнього» щодо «сьогодення» (тут звернення до «справжнього» як модерного, що не закінчується). Разом із цим, він не втрачає можливості ще раз підкреслити те, що людський розум може досягнути абсолютне знання і тим самим оволодіти тими підставами, що формуються за рахунок універсалізації. Також він не позбутий піднесення того аргументу, що це знання у якійсь спосіб може бути втіленим у реальності з подальшою прогресуючою динамікою цього знання. Як бачимо, головні пункти його сприйняття та

розуміння модерну не має кардинально-разючої відмінності від стилістики самих модерністських тенденцій, адже логіка його думок розвивається в їхньому руслі. Але є дещо справді значуще, що говорить Ю. Габермас (Габермас 2003). Він приходить до висновків, що яка б епоха філософування не була, в ній не можна, по-перше, побачити в чистому вигляді думок саме цієї епохи (так, епоха постмодерну не позбавлена модерних поглядів, здебільшого вони не фіксовані та не викристалізовані), неможливо позбудеться повною мірою певних попередніх розумових практик. А також у будь-якій епосі неможливо чітко розмежувати як місце, де вона хронологічно чітко починається або закінчується, так і те, що неможливо, включити або виключити з дискурсу не властиві йому тенденції. Отже, головні висновки, які можна зробити, виходячи з міркувань Ю. Габермаса, полягають у тому, що під «проектом модерну» ми можемо побачити не конкретну історичну епоху, а, скоріше, дійсно характерну «тенденцію», що здатна на «викиди» на поверхню філософії, або ж бути «спалахом» певного типу мислення, що з'являються на тілі філософії на невизначеному відрізьку «простору та часу», оскільки для того є підстави.

Обговорення

Одним із досить специфічних історико-філософських підходів до інтерпретації філософії Нового часу і, водночас, пояснення того, чим є «модерн» щодо сучасності, є підхід з боку школи психоаналізу, одним із представників якої, на сьогоднішній день, є М. Божович (Божович 2003). Його роботи про філософію Нового часу перевертають установлені погляди на класичну філософію; переінакшуючи і ставлячи акценти в її філософській спадщині на інші концептуальні освіти. М. Божович звертається до філософії XVII-XVIII ст. Точкою відліку, при цьому визначаючи спадщину Р. Декарта, Д. Дідро, Мальбранша, Б. Спінози, Т. Лейбніца та інших представників філософії Нового часу.

Проблемне поле, яке викликає інтерес мислителя, зосереджується в горизонті метафізики, що обростає за рахунок «неактуальних», (а іноді й «невластивих») самим мислителям Нового часу проблем. Метафізика епохи модерну – точка відліку для М. Божовича. Її картинка складається за рахунок з'єднання таких пазлів, як: «безсмертя», «творіння», «природа», «бажання», «статус людського тіла», і, нарешті, «Бог». «Бог» – «великий, Інший європейської філософії», саме таких висновків у своїх інтерпретативних роздумах приходить словенський мислитель. Бог належить до розряду символічного (говорячи мовою «троїчної» системи Ж. Лакана). Бог – це та інстанція, яка чинить свавілля ім'ям і від імені «Отця» (виходячи з християнського упередження). Це та інстанція, яка діє за принципом «що хочу, те й роблю». Виходячи з міркувань М. Божовича, можна зробити дещо утраваний, але все ж таки висновок про те, що «Бог» епохи Нового часу чимось нагадує «комуністичного лідера», який всіляко намагається внести корективи щодо рівності, співдружності, свободи. М. Божович з цього приводу неодноразово висуває аргументи, що ніхто інший, окрім

Бога, не робив таких довільно-невпорядкованих дій: насилав хвороби на «здорових скіфів» або «робив нещасними, щасливих бідняків». Ніхто інший, а тільки Бог рухає людське тіло і одночасно робить із людини безумця і при цьому постійно стежить як наглядач «з темної плями вежі» за людиною як ув'язненою, яка не може втекти від її погляду. І, відповідно, самі мислителі Нового часу, які є зануреними у віру і з її підвалин аналізують це питання, перетворюються на божків-тиранів.

У свою чергу, Х. Арндт (Justine 2012) як дослідник соціально-політичного аспекту філософської думки (модерної, зокрема) звертає увагу на те, що від модерної філософії «віє лише песимізм». Образ модерну не є для неї «привабливим», оскільки «унікальний досвід тоталітаризму ХХ століття» своїм корінням тягнеться саме до модерної традиції. Модерн вона ототожнює з «нетоталітарним світом», але таким, що не дозволяє побачити, де світ, а де людина. Вона вважає, що «нетоталітарне суспільство» епохи модерну було здатне ще швидше «задушити людину», ніж відкритий тоталітаризм ХХ ст.

Досить цікавий інтерпретативний підхід до проблем модерної філософії промальовується у вже раніше згаданого Ж. Дерріда. Своїм запропонованим проектом «деконструкції» він фактично пропонує якусь стратегію щодо модерної традиції, що полягає в установці: «читайте між рядків», «вишукуйте те й там, де його бути не могло», «скажіть за мислителя те, що він недоказав чи хотів сказати». Дані, трохи перебільшені висновки, формуються на підставі наступних образних замальовок. Аналізуючи філософську спадщину модерних філософів, Ж. Дерріда, звичайно, звертається до філософії Г. Гегеля. Він визначає, що головною думкою Г. Гегеля і перебігу його міркувань було те, що точкою відліку філософа виявилася скутість традиційним розумінням ролі жінки в сім'ї та суспільстві, і тому всі його роздуми зводяться до встановлення місця та ролі «сім'ї», «кохання» та «відносини статей» із подальшим промальовуванням їх у структурі громадянського суспільства та держави. Ж. Дерріда вважає, що саме цій темі були присвячені роздуми Г. Гегеля у «Філософії права». Історико-філософські дослідження філософії права Г. Гегеля свідчать про те, що вищезазначених питань не спостерігалось у філософії Гегеля, що Ж. Дерріда зовсім не бентежить. Бо, скориставшись «щепленням» як базисною спорудою власної деконструкції, він пустив у хід гру-палеонімію, яка на єдину карту філософії, не розділену історичними розривами, тимчасовими відрізками,

виводить усі питання, які у бриколажний спосіб розгортають події на цій сцені.

Висновки

Отже, тяглість опозиції Модерн-Постмодерн можна обґрунтувати вже виходячи з установки сьогодення, що віддає перевагу життєздатним філософським формулам та, відмовившись від суто теоретичних установок, за допомогою категоріальної трансформації перетворює нежиттєздатний матеріал на, нехай і нестійкий, але збалансований, матеріал, корисний для вирішення питань дійсності.

Відтак, модерн у жодному разі не є чимось відокремленим чи відірваним від постмодерну. Але й не виступає якоюсь основою чи фундаментом для сучасної філософської думки. Він існує як даність, фактаж для того, щоб узяти «ніцшеанський молот» і, роздробивши усталену і вкорінену структуру, розбити її як мармурову статую на дрібні «знеособлені» фрагменти, що втратили будь-яку приналежність до традиції, часу, контексту або окремого мислителя, та застосувати до вирішення наявних проблем.

Список літератури

1. Badiou A. Manifestepourla philosophie. P. : Editionsduseuil, 1989. 184 p.
2. Foucault M. The atrum philosophicum in Critique. Paris, 1970. P.591–592.
3. Justine C. Hannah Arendt penserla modernite. Sciences humaines, 7/2012. №239. P. 37–39.
4. Poirson M. Artetargenten Franceautempsdes Premiers Modernes (XVIIe–XVIIIesiècles). Oxford : VoltaireFoundation, 2004. 341 p.
5. Агамбен Дж. Що є сучасним? / пер. с італ. Августина Соколовскі. К. : Дух і Літера, 2012.
6. Божович М. «Історичний матеріалізм Дідро». Логос. 2003. №3. С. 66–79.
7. Козловскі П. Сучасність постмодерну. Питання філософії. 1995. № 10. С. 87.
8. Хабермас Ю. Філософський дискурс про модерн. Вид-во «Весь світ», 2003. 416 с.

References

1. Ahamben, Dzhordzho. 2012. Shcho ye suchasnym? [What is the Contemporary?]. Translated by A. Sokolovski. Kyiv: Dukh i Litera.
2. Badiou, Alain. 1989. Manifeste pour la philosophie [Manifesto for philosophy]. Paris: Editions du seuil.
3. Bozhovych, Myran. 2003. "Isterychnyi materializm Didro" ["Diderot's hysterical materialism"]. Lohos, Logos 3:66–79.
4. Foucault, Michel. 1970. Theatrum philosophicum in Critique [Theatrum philosophicum in Critique]. Paris. P. 591-592, P. 701-726.
5. Habermas, Jurgen. 2001. Filosofskiy diskurs pro modern [Philosophical discourse about modernity]. Kyiv: Chetverta khvyliya.
6. Justine, Canonne. 2012. Hannah Arendt penser la modernite [Hannah Arendt: thinking about modernity]. Sciences humaines, 7(239):37–39.
7. Kozlovsky, Peter. 1995. Sovremennost postmoderna ["Postmodern modernity"]. Voprosy filosofii, Problems of philosophy 10: 87

К. С. Гончаренко

ОБОСНОВАНИЕ СПЕЦИФИКИ ТЯГЛОСТИ ФИЛОСОФСКОГО ПРОЦЕССА В ПРЕДЕЛАХ ОПОЗИЦИИ МОДЕРН-ПОСТМОДЕРН

Аннотация. В статье отслеживаются и анализируются «различия» между философией модерна и постмодерна, которые укоренились в критической литературе по постмодерной философии как «фундаментальные». Доказывается, что за определяющую черту современной философии, в противоположность постмодерну, берется направленность на формирование целостной, общей философской теории, претендующей на истину и единственно верный и научно обоснованный взгляд на реальность. Устанавливается, что современность элиминирует этот подход, разбрасывает смыслы манифеста о всеобъемлющей и исключительности модерна, подтверждая этим выход философского знания на другой уровень, выражающийся в постмодерном видении: качественно новый уровень с сохранением достижений прошлого, из-за преодоления предыдущей формы, но с максимальным ограничением ее значения. Также, в статье обосновывается мнение, что чрезмерное приращение значимости модерну, оправдание его постулатов – это инфантильная вера в то, что человеческий разум имеет

полную возможность познать мир как некое «целое», что может подчиняться каким-то определенным законам и правилам, что уже принципиально невозможно в современных условиях.

Ключевые слова: пре-модерн, модерн, пост-модерн, современность, настоящее.

K. Honcharenko

JUSTIFICATION OF THE SPECIFICITY OF PHILOSOPHICAL PROCESS CONTINUITY WITHIN THE MODERN-POSTMODERN OPPOSITION

Introduction. Contemporary philosophy is based on principled pluralism, the multiplicity of approaches, and equality of viewpoints and positions. And this is the first difference from the modern approach because the main task is understanding reality, not constant proof of the truth. That is why modern philosophy does not renounce the possessions of the previous modern tradition but rather treats them selectively, looking for something that can be useful. **The aim and tasks** of the study are to highlight certain aspects thanks to which it is possible to make an attempt to substantiate the persistence of the philosophical process within the limits of the Modern-Postmodern opposition. **Research methods** are analytical, interpretation, and deconstruction. In order to show that the era of modernism and Modern itself in its pure form is not an empty label that can be applied to anything, it is worth considering some positions and approaches to the phenomenon of «modernism», as well as selectively paying attention to how some issues that took place in modern philosophy are interpreted. **Research results.** First of all, we turn to the position of Peter Kozlowski, who draws attention to the fact that modernity has, as the main feature, a tendency to mostly express the «real» world. The quintessence of today's spirit is that it, being a complex ideological current (sometimes categorical), does not accept previously established ideas about the world and man. There is no radical rejection of the previous, in particular, modern tradition. But there is a reinterpretation of the modern heritage in such a way that it becomes convenient and acceptable teaching, and accordingly, valuable and significant. Jürgen Habermas dwells on the fact that the modern tradition strives in every way to create a picture of the world with a claim to universality and at the same time with a clear attempt to reduce all the multiplicity and variability of reality to a single system, which could completely pass for a solid foundation and foundation. **Discussion.** Although this is unacceptable for the present, which throws up any depth and foundation. But after rejecting the very basis and foundation, the same postmodern does not abandon modern methodology, scientific approaches, etc. J. Derrida, with his proposed project of «deconstruction», in fact, offers a kind of strategy for the modern tradition, which consists in the setting: «read between the lines», «look for that even where it could not be», «say for the thinker, what he did not say or wanted to say». He illustrates this approach with the example of Hegel's creative achievements. **Conclusion.** Thus, the long-lasting nature of the Modern-Postmodern opposition can be justified already based on the position of modernity, which prefers viable philosophical formulas and, rejecting purely theoretical attitudes, with the help of categorical transformation changes the non-viable theoretical stock of knowledge into, albeit unstable, but balanced material useful for solving problems of reality.

Keywords: pre-modern, modern, post-modern, contemporary, present.

УДК 124.5+172.1;4+304 (045)

Л. П. Комісар

МЕТАДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ В ОПТИЦІ ПРАКТИЧНИХ ВИМІРІВ

Київський національний лінгвістичний університет;
e-mail: liudmyla.komisar@knl.uu.edu.ua

Анотація. У статті розглядаються актуальні питання, пов'язані з трансформацією галузей сучасних гуманітарних наук і філософії в метадисциплінарних вимірах. Висувається ідея щодо дослідження нової оптики полі- і метадисциплінарності філософії в горизонті міжкультурної комунікації і освітніх практик сучасної вищої школи. Особлива увага приділяється кореляції між висхідними для статті присутніми групами понять, такими як «інтерсуб'єктивність / інтеркультурність»; «спільний світ / міжсвіт / міждисциплінарність»; «полі-, метадисциплінарність / полі-, метадискурсивність». Висновується, що мультимодальне поєднання конкретно-наукових знань і категорійного апарату філософії сприяє і надалі сприятиме появі інноваційних гуманітарних трендів, а за полі- та метадискурсивністю майбутнє як науки, так і філософії.

Ключові слова: діалог; міждисциплінарність; метадисциплінарність; полідисциплінарність; полідискурсивність; полілог; практика; тренд.

Вступ

Сучасний культурний і соціальний простір загалом може бути окреслений в оптиці респонсивної комунікації, адже екзистенційний діалог «Я / Інший», як і культурна діада «Самість / Міжсвіт», не полишає зацікавленості філософів, культурологів, аксіологів. Свого часу аксіологічний і культурологічний повороти в філософії і гуманітарних студіях обумовили перевідкриття на рівні сенсу таких понять, як «етос», «замість», «топос», «діалог», «полілог» та їхню екземпліфікацію в міжкультурній комунікації і різноманітних наукових дискурсах. Не випадковою є і реактуалізація феноменів інтерсуб'єктивності / інтеркультурності в нелінійних вимірах мережевого соціуму, що неабияк вплинула на формування нових трендів філософування. Так, показовими є міждисциплінарні вектори філософії кінця ХХ століття, а

початок ХХІ століття виявився знаковим у практиках розширення кордонів самого поняття міждисциплінарності.

В сьогоднішній матриці ідеологій як ніколи гостро постає проблема як адекватності критеріїв «інтерпретуючої свідомості», так і «об'єктивності» конституювання нашої реальності – медійної, соціальної, культурної, етичної, а головне – проблема тієї «нередукованої свідомості», яка здатна вмістити гібридні палімпсести реальності разом із видимими і «схопленими» інтерпретаціями. Особливо ця проблема потребує осмислення через з утвердження у теоретичній філософії кінця ХХ століття нелінійної парадигми, з виходами в горизонті полідисциплінарного «пастишу», дотикаючись у такий спосіб до осмислення феноменів полікультурності і полідискурсивності.